

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-332-61>

УДК 338.72

ГОНЧАР Ольга

Хмельницький національний університет

<https://orcid.org/0000-0003-3917-7586>

o.i.gonchar@i.ua

ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ В УПРАВЛІННІ ЕКОНОМІЧНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

Узагальнено особливості формування фінансової стійкості промислових підприємств в умовах війни і глобальних сучасних викликів ринку. Виявлені та згруповані ключові проблеми, з якими стикаються підприємства в умовах війни та чинники, які формують їх фінансову стійкість. Резюмовано, що в умовах воєнних дій на території країни для багатьох господарюючих підприємств дещо занижені показники фінансової стійкості приймаються в межах допустимих, за умови забезпечення безпеки бізнесу. Зроблено висновок, що зміцнення фінансової стійкості і регулювання ліквідності в сучасних умовах орієнтуються в першу чергу на виплату заробітної плати, з метою збереження трудових ресурсів, які забезпечують виробництво продукції, стабільність діяльності підприємства, ефективне використання ресурсного потенціалу, забезпечення платоспроможності і ліквідності підприємства.

Зроблено висновок про вплив ефективного фінансового менеджменту на рівень фінансової стійкості. В умовах обмеженості залучення джерел фінансування, фінансова стійкість та ліквідність підприємств значно зростає. Зростають вимоги до платоспроможності підприємств. Підприємства які не мають власних ресурсів, не зможуть функціонувати. Фінансова стійкість є головною умовою життєдіяльності і реалізації економічного потенціалу промислових підприємства та найважливішою характеристикою результативності діяльності в умовах війни.

Ключові слова: фінансова стійкість, фінансова безпека, економічний потенціал, оцінювання, управління, інформаційно-аналітичне забезпечення, підприємство.

GONCHAR Olga

Khmelnytskyi National University

STRENGTHENING FINANCIAL STABILITY IN THE MANAGEMENT OF THE ECONOMIC POTENTIAL OF THE ENTERPRISE

Features of the formation of financial stability of industrial enterprises in the conditions of war and global modern challenges of the market are summarized. The key problems faced by enterprises in war conditions and the factors that shape their financial stability are identified and grouped. It is summarized that in the conditions of military operations on the territory of the country, for many economic enterprises, slightly reduced indicators of financial stability are accepted within the permissible limits, provided that business security is ensured. It was concluded that the strengthening of financial stability and regulation of liquidity in modern conditions are primarily focused on the payment of wages, with the calculation of labor resources that ensure the production of products, the stability of the enterprise's resources, the effective use of potential, ensuring the solvency and liquidation of the enterprise.

A conclusion was made about the influence of effective financial management on the level of financial stability. In the conditions of limited involvement of financing sources, the financial stability and liquidity of the enterprise increases significantly. Requirements for the solvency of enterprises are increasing. Businesses that do not have their own resources should not function. Financial stability is the main condition for life activity and the realization of the economic potential of industrial enterprises and a certain characteristic of the effectiveness of activities in war conditions.

Key words: financial stability, financial security, economic potential, evaluation, management, information and analytical support, enterprise.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Сучасні трансформації ринку, глобальні суспільні та економічні ризики, знищення промислової і соціальної інфраструктури України у результаті війни, ставлять нові вимоги щодо організації господарської діяльності українських промислових підприємств. Проблема забезпечення фінансової стійкості підприємств є однією із найбільш значимих у сучасному менеджменті. Вирішення такої проблеми слугує запорукою запобігання банкрутству, сприяє підвищенню конкурентоспроможності, формує засади стійкої ринкової позиції та забезпечення сталого розвитку підприємства і його економічного потенціалу. Обґрунтування стратегій розвитку підприємства і його потенціалу, формування прогнозів та планів з метою прийняття ефективних управлінських рішень мають здійснюватись із врахуванням об'єктивних оцінок економічної безпеки, зовнішніх та внутрішніх загроз, спиратись на дієвому механізмі управління фінансовою стійкістю підприємства.

Зміцнення, відбудова та модернізація української економіки, її інтеграція у міжнародний ринок можливі лише на засадах забезпечення фінансової стійкості, ліквідності та фінансової стабільності промислових підприємств, забезпечення розвитку їх економічного потенціалу. Промислові підприємства забезпечують наповнення дохідної частини бюджетів усіх рівнів, сприяють вирішенню соціальних питань і забезпечують сталий розвиток економіки загалом.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Різним аспектам забезпечення фінансової стійкості промислових підприємств присвячені матеріали праць таких науковців як: Ф. Бутинець, З. Варналій, С. Довбня, С. Ілляшенко, Г. Козаченко, О. Кузьмін, С. Кузнецова, О. Ляшенко, Є. Мних, В. Нижник, С. Приймак, І. Федоренко, О.Д. Шеремет, О.В. Яришко, І. Червяков та інші. Разом з тим актуальним є поглиблення дослідження концептуальних засад та розробка прикладного інструментарію щодо сприяння зміцненню фінансової стійкості в управлінні економічним потенціалом промислового за рахунок формування ефективної управлінської системи.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

За сучасних умов глобальних викликів, в першу чергу - за умов війни росії на території нашої країни, діяльність промислових підприємств набуває все більшого значення, їх головним завданням є зміцнення економіки країни, сприяння обороноздатності, волонтерська активність, наповнення державних бюджетів, задоволення попиту споживачів у якісних товарах. Саме тому, удосконалити фінансовий стан підприємств необхідно не тільки з метою виживання, але і з метою розвитку в умовах війни та накопичення потенціалу для повоєнної відбудови.

Головною метою статті є узагальнення сучасних тенденцій та аналіз особливостей формування фінансової стійкості, платоспроможності, зниження економічних ризиків, розвитку потенціалу промислових підприємств, за сучасних умов воєнного стану на території України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Воєнні обставини спричинили фінансову кризу для усіх бізнес-структур України. В сучасних умовах суттєва частина підприємств мають проблеми ліквідності. На початку війни в Україні, більшість бізнесів зупинилися зовсім або ж знаходились в стані «очікування», мінімізуючи свою діяльність до критично важливих видів, необхідних для «виживання». Чимало керівників бізнес-структур вилучили кошти із обороту з метою їх збереження. Як результат – практично кожне підприємство погіршило показники ліквідності. Разом з тим, період погашення короткострокової кредиторської заборгованості суттєво зріс. Орієнтовно через три місяці після початку війни, коли більшою мірою бізнес адаптувався до воєнних дій, активність підприємств була частково відновленою, однак такі тенденції змінило політику управління ліквідністю. Так, приймаючи рішення щодо платіжних зобов'язань, підприємства, в першу чергу акумулювали кошти для погашення кредиторської заборгованості перед постачальниками, які стали основою для забезпечення логістики і, як наслідок, безперервних ділових процесів. Ще через кілька місяців відбулося певне усвідомлення ситуації керівниками підприємств, бачення сенсу у підприємницькій діяльності та відповідно продовження цієї діяльності. За результатами досліджень аналітичних агентств [1, 2, 3, 4], можна резюмувати, що більшість підприємств не змінювали головний вид бізнесу, а лише змінили партнерів і частково бізнес-процеси, особливості господарської діяльності, взаємодію з клієнтами та максимально орієнтували виробничу діяльність на потреби військових і оборонну продукцію [4].

Дослідні та бізнесові організації періодично проводять опитування керівників підприємств з метою визначення актуальних проблем розвитку бізнесу, ризиків, що їх супроводжують та обґрунтування механізмів їх вирішення [5, 6, 7]. За даними Держстату України [8], вже у IV кварталі 2022 року, порівняно з III кварталом 2022 року індикатор ділової впевненості промислових підприємств підвищився понад 18 %. Менеджери вищого рівня, які ділились досвідом під час опитування говорили про уповільнення темпів бізнесу, втрату постійних партнерів, фінансові обмеження, втрату платоспроможності та інші негаразди. Крім того, спостерігалось скорочення пропозицій від висококваліфікованих спеціалістів в IT-секторі, фінансах, з дизайну, консалтингу. Разом з тим, відсутність товарних кредитів та неможливість отримання позикових коштів у банківських установах чи з інших джерел, сформували нові фінансові моделі ведення бізнесу, які актуалізують роботу бізнесу за власні кошти. В таких умовах показники ліквідності стають найвищими і передбачають мінімізацію ризиків неплатоспроможності перед постачальниками.

Фінансова стійкість підприємства і всі її складові пов'язані з численними ризиками, ступінь впливу яких на результати стійкості суттєво зростає в період війни на території країни та фінансової кризи. Щоб підвищити ефективність фінансової діяльності, і не виявитися на межі банкрутства, підприємства повинні своєчасно проводити комплекс заходів, спрямованих на своєчасне розпізнавання і запобігання кризових ситуацій, а також мінімізацію негативного їх впливу і локалізацію наслідків. Так, промислові підприємства спрямовують рішення на забезпечення економічної безпеки діяльності в управлінні їх потенціалом. Визначення і збереження конкурентних позицій підприємства на сегменті ринку, його адаптаційних можливостей, забезпечення реалізації ринкової стратегії та розвитку потенціалу, вимагає виокремлення складових економічної безпеки. У першу чергу, необхідно виокремити функціональні складові економічної безпеки в теперішніх умовах ведення бізнесу. На базі інформації відбувається постійне порівняння планових показників із досягнутими результатами з метою подальшого визначення доцільності коригування окремих показників та перегляду цілей і тактики управління. Саме фінансова стійкість і фінансова безпека відносяться до функціональних складових економічної безпеки підприємства.

Фінансова складова економічної безпеки підприємства передбачає найбільш ефективне використання ресурсного потенціалу підприємства, що проявляється у високих значеннях фінансових показників, фінансової стійкості, прибутковості й рентабельності діяльності, якості управління, використання основних і оборотних засобів підприємства, структури його капіталу, норми дивідендних виплат по цінних паперах підприємства, а також курсової вартості його цінних паперів як синтетичного індикатора поточного фінансово-господарського стану підприємства і перспектив технологічного і фінансового розвитку [9]. Ефективне управління фінансовою стійкістю і фінансовою безпекою полягає у діяльності підприємства, спрямованій на недопущення банкрутства, забезпечення достатнього рівня оборотних коштів і робочого капіталу, зростання прибутку, рентабельності виробництва, поточної і абсолютної ліквідності, платоспроможності і кредитоспроможності. Доречним, на нашу думку, є виділення безпеки майнового стану, ліквідності, платоспроможності, рентабельності та ділової активності промислових підприємств.

Фінансова стійкість і фінансова безпека промислових підприємств безпосередньо пов'язані із інформаційно-аналітичним забезпеченням господарської діяльності. Слід звернути увагу на те, що ефективне інформаційно-аналітичне забезпечення господарської діяльності підприємства, а також захист його інформаційного середовища складається із збору та аналізу зовнішнього та внутрішньої інформації, розробки на її основі планів та прогнозів розвитку підприємства. Фінансова безпека виступає однією з найважливіших складових безпечного ведення бізнесу і розвитку потенціалу підприємств, оскільки саме вона забезпечує усі інші складові елементи системи менеджменту підприємства інформаційно-аналітичними даними.

Інший напрям зміцнення фінансової стійкості і регулювання ліквідності орієнтується на виплату заборгованості за заробітної платою, з метою збереження трудових ресурсів, які забезпечують виробництво продукції та стабільність діяльності підприємства. Практика показала, що в умовах війни населення, що не отримує належного фінансування, переміщується в інші регіони та країни, що дозволяє отримати нові джерела фінансових надходжень. В умовах, коли відбувається серйозний відтік кадрів, керівники підприємств зрозуміли, що утримати працівників на місцях можливо виключно за рахунок своєчасної оплати праці та демонстрації власної стійкої позиції на ринку та платоспроможності.

Враховуючи, що фінансова стійкість підприємства є комплексною, багатофакторною характеристикою його діяльності та стану економічної безпеки, у процесі обґрунтування управлінських рішень необхідно поєднувати усі фінансові показники і елементи системи фінансових відносин підприємства. Чинники, які фінансову стійкість, необхідно враховувати залежно від місця їх виникнення (зовнішні, внутрішні) та сили впливу. В процесі аналізування фінансової стійкості на особливу увагу заслуговують внутрішні фактори, які залежать від діяльності підприємства і на які воно має можливість впливати та якими здатне управляти. Залежно від впливу чинників можна виділити такі види фінансової стійкості підприємства, як поточна (на момент проведення аналізу) та потенційна (перспектива нарощувати обсяги діяльності протягом певного часу, вихід на новий рівень фінансової рівноваги) – орієнтована на розвиток економічного потенціалу підприємства. Тобто фінансова стійкість підприємства в короткостроковому періоді передбачає досягнення стану рівноваги, а у довгостроковому – трансформування чинників стабілізації у фактори розвитку підприємства.

Управління фінансовою стійкістю підприємства є одним з найбільш значущих функціональних напрямів системи фінансового менеджменту, яка взаємопов'язана з іншими системами управління. Саме тому управління фінансовою стійкістю підприємств є системою принципів і методів, розробки і реалізації управлінських рішень, пов'язаних із забезпеченням такого стану фінансових ресурсів, їх формуванням і розподілом, яка б дозволила підприємству розвиватися на основі зростання прибутку та капіталу при збереженні платоспроможності та підтриманні фінансової рівноваги підприємства. Реалізація фінансової стратегії повинна забезпечити підприємству формування та ефективне використання фінансових ресурсів, виявлення найефективніших напрямів інвестування, відповідність фінансових дій економічному стану та матеріальним можливостям підприємства, перспективам розвитку його економічного потенціалу.

Якщо врахувати, що в умовах «звичайної» діяльності промислових підприємств у традиційних умовах, аналіз фінансової стійкості здійснюється шляхом аналізу: структури його майна, динаміки темпів зміни активів та джерел їх формування, показників ліквідності, показників фінансового стану, показників ділової активності, показників рентабельності [10, 11] то в сучасних умовах війни і глобальних викликів, актуалізуються і інші системо утворюючі складові. Це, разом із показниками ліквідності та платоспроможності, необхідність збереження персоналу і формування безпечних умов як для роботи колективу, так і безпеки клієнтів.

Таким чином, механізм управління фінансовою стійкістю підприємства необхідно розглядати, як систему регулювання процесів залучення, розподілу і використання зовнішніх і внутрішніх фінансових активів підприємства відповідно до його цілей в рамках певних принципів, фінансових методів, фінансових важелів і нормативно-правового середовища, враховуючи оперативну, тактичну, економічну та стратегічну оцінку фінансової стійкості підприємства, формуючи економічну безпеку та орієнтуючись на розвиток потенціалу.

Основна метою аналізу фінансової стійкості в управлінні економічним потенціалом промислового підприємства в умовах війни є підтримка платоспроможності та ліквідності і формування фінансової можливості його розвитку в мінливих умовах. У якості основних елементів ефективної політики управління фінансовою стійкістю промислових підприємств необхідно виділити: активізацію інвестиційної та інноваційної політики, формування збалансованих резервів ресурсів і розвиток ресурсного потенціалу, державну підтримку та кооперацію, як спосіб залучення фінансових коштів.

Держава приймає рішення щодо створення сучасних умов для розвитку підприємництва та бізнесу. Під час війни урядом було впроваджено низку заходів, які допомагають підприємствам вижити та розвиватися. Формуються пакети цільових програм інвестування, можливості для отримання підприємствами фінансової допомоги від іноземних держав та міжнародних організацій у формі кредитів, кредитних гарантій та грантів. Найбільшу фінансову підтримку Україна отримує від Європейського союзу та США [11]. Промислові підприємства також мають нові можливості для торгівлі з Європейським союзом, Канадою та Великобританією, які скасували мита та квоти на українські товари. Політикою уряду створені передумови для експорту, зокрема створюються нові маршрути для експорту зерна та інших товарів.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Таким чином, на економічну безпеку, фінансову стійкість та можливості розвитку економічного потенціалу промислових підприємств впливає багато чинників, спричинених сучасними ринковими трансформаціями і військовим станом. Основний із них – нестабільність умов ведення бізнесу, порушення партнерських зв'язків і традиційних бізнес-процесів. Такі умови вимагають обґрунтованого фінансового управління та швидких реакцій на різні виклики. Кожне промислове підприємство, яке працює в сучасних умовах воєнних дій на території України, стикається із необхідністю трансформувати бізнес-моделі для того, вижити, продовжити функціонування на ринку та формувати перспективи розвитку. Основними завданнями при цьому є забезпечення економічної безпеки для персоналу та клієнтів, збереження персоналу і трудового потенціалу, ефективне використання ресурсного потенціалу, забезпечення платоспроможності і ліквідності підприємства. Ефективний фінансовий менеджмент має вплив і на рівень показників фінансової стійкості. В умовах обмеженості залучення джерел фінансування, фінансова стійкість та ліквідність підприємств значно зростає. Підприємства змушені працювати за рахунок переважно власних коштів. Зростають вимоги до платоспроможності підприємств. Підприємства які не мають власних ресурсів, не зможуть функціонувати. Фінансова стійкість є головною умовою життєдіяльності і реалізації економічного потенціалу промислових підприємства та найважливішою характеристикою результативності діяльності в умовах війни.

Література

1. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <http://niss.gov.ua>.
2. Результати опитування Американської торговельної палати в Україні та Citi Україна “Ведення бізнесу в воєнній Україні”. American Chamber of Commerce in Ukraine. 19.09.2023. URL: <https://chamber.ua/ua/news/84-kompaniy-povnistiu-funktsionuiut-pislia-1-5-roku-povnomas-shtabnoi-viyny-rosii-v-ukraini-nove-opytuvannia-amer-ykanskoj-orhovelnoi-palaty-v-ukraini-ta-citi-ukraina/>.
3. Оцінка втрат українського бізнесу через війну. Ua-Retail.com. 28 червня 2023. RL: <https://ua-retail.com/2023/06/ocinka-vtrat-ukraïnskogo-biznesu-cherез-vijnu/>.
4. Business r Activity Expectations Index (BAEI) in May 2023. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/en/news/all/biznes-zberigaye-pozitivni-otsinki-schodo-rezultativ-svoyevi-diyalnosti-rezultati-opituvannya-pidpriyemstv-u-travni>
5. Клювак О.В. Інноваційний розвиток експорту послуг України в умовах мирного та воєнного часу. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. 2022. Вип. 18(1). С. 157–168.
6. Гончар О.І. Моделювання бізнес-процесів для удосконалення системи управління підприємством / О.І. Гончар, Л.О. Чорна // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2022. – № 2 (304). – Т. 1 – С. 13–18.
7. Ковтуненко К. В., Коцага А. О. Інноваційний розвиток бізнес-структур: сутність, тлумачення, теорії та підходи до визначення. Бізнес Інформ. 2020. №5. С. 43-55.
8. Державна служба статистик України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
9. Костенко, Ю., Короленко, О., Гузь, М. Аналіз фінансової стійкості підприємства в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство, 2022, (43), С 78-83.
10. Денисенко М. П. Заходи покращення фінансового стану підприємства у сучасних умовах господарювання. Економіка і держава. 2019. № 12. С. 61–65. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2019.12.6>.
11. Марусяк Н. Л. Фінансовий аналіз : навч. посібник. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. 172 с

12. Буртулим О. “Цифри вражають”: аналітики оцінили стан української економіки. УНІАН. 16.04.24. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/ekonomika-ukrajini-analitiki-ocinili-stan-ta-per-spektivni-rozvitku-1250-0445.html>.

References

1. Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen. URL: <http://niss.gov.ua>.
2. Rezultaty opytuvannya Amerykanskoi torhovelnoi palaty v Ukraini ta Citi Ukraina “Vedennia biznesu v voienii Ukraini”. American Chamber of Commerce in Ukraine. 19.09.2023. URL: <https://chamber.ua/ua/news/84-kompaniy-povnistiu-funktsionuiut-pislia-1-5-roku-povnomas-shtabnoi-viyny-rosii-v-ukraini-nove-opytuvannya-amer-ukrainskoi-orhovelnoi-palaty-v-ukraini-ta-citi-ukraina/>.
3. Otsinka vtrat ukrainskoho biznesu cherez viinu. Ua-Retail.com. 28 chervnia 2023. RL: <https://ua-retail.com/2023/06/ocinka-vtrat-ukrainskoho-biznesu-cherez-vijnu/>.
4. Business r Activity Expectations Index (BAEI) in May 2023. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://bank.gov.ua/en/news/all/biznes-zberigaye-pozitivni-otsinki-schodo-rezultativ-svoyeyi-diyalnosti-rezultati-opituvannya-pidpriemstv-u-travni>
5. Kliuvak O.V. Innovatsiyni rozvytok eksportu posluh Ukrainy v umovakh myrnoho ta voiennoho chasu. Aktualni problemy rozvytku ekonomiky rehionu. 2022. Vyp. 18(1). S. 157–168.
6. Honchar O.I. Modeliuvannya biznes-protseviv dlia udoskonalennia systemy upravlinnia pidpriemstvom / O.I. Honchar, L.O. Chorna // Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky. – 2022. – № 2 (304). – Т. 1 – S. 13–18.
7. Kovtunenka K. V., Kotsaha A. O. Innovatsiyni rozvytok biznes-struktur: sutnist, tлумachennia, teorii ta pidkhody do vyznachennia. Biznes Inform. 2020. №5. С. 43-55.
8. Derzhavna sluzhba statystyk Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
9. Kostenko, Yu., Korolenko, O., Huz, M. Analiz finansovoi stiikosti pidpriemstva v umovakh voiennoho stanu. Ekonomika ta suspilstvo, 2022, (43), S 78-83.
10. Denysenko M. P. Zakhody pokrashchennia finansovoho stanu pidpriemstva u suchasnykh umovakh hospodariu vannia. Ekonomika i derzhava. 2019. № 12. S. 61–65. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2019.12.6>.
11. Marusiak N. L. Finansovyi analiz : navch. posibnyk. Chernivtsi : Chernivets. nats. un-t im. Yu. Fedkovycha, 2020. 172 s
12. Burtulym O. “Tsyfry vrazhaiut”: analityky otsynily stan ukrainskoi ekonomiky. UNIAN. 16.04.24. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/ekonomika-ukrajini-analitiki-ocinili-stan-ta-per-spektivni-rozvitku-1250-0445.html>. 14. Voinarenko M. P. Klasteri v instytutsiyni ekonomitsi : monohrafiia / M. P. Voinaarenko. – Khmelnytskyi : KhNU, TOV «Triada-M», 2011. – 502 s.